

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ՆԵՐՍԵՍ

Հայաստանում ԱՄՆ դեսպանության
տեղեկատվական ռեսուրսների կենտրոնի փնտրեն

ԹՂԹԱՅԻՆ, ԹԵ՛ ԹՎԱՅԻՆ

Բանալի բառեր՝ ընթերցանություն, թվային, էլեկտրոնային, գիրք, գրադարան
Keywords. reading, digital, electronic, book, library

Ժամանակակից մարդուն ժամանակը չի բավականացնում, իսկ տեղեկատվական ռեսուրսներն առատ են: Օգտագործողները տեղեկատվություն գտնելու բազմաթիվ միջոցներ և աղբյուրներ ունեն: Հարկավոր նյութի կամ ռեսուրսների ընտրության դյուրությունը և հարմարավետությունը, տեղեկատվության ստացման ազատ մուտքի ապահովումը և օգտագործումը, անհրաժեշտ ամեն ինչ արագ գտնելու կարողությունը և պահանջը շատ բան է փոխել գրադարան-ընթերցող փոխհարաբերության մեջ: Շատ համալսարաններ և կրթական հաստատություններ անցել կամ անցնում են էլեկտրոնային դասարանների և առանց թղթային գիրք ուսուցման մեթոդներին:¹ Տեղեկատվության առատությունը և համացանցի միջոցով անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման դյուրությունը շատերի մեջ թյուր կարծիք է ձևավորել, թե համացանցն արդեն կարող է փոխարինել գրադարաններին, որ հանրային գրադարանների կարիքը չկա, որ Գուգլը կարող է փոխարինել գրադարանավարին, իսկ Վիքիպեդիան կարող է պատասխանել բոլոր հարցերին: Այդ մտայնությանն ինչ-որ չափով նպաստում է նաև թվային բովանդակության և էլեկտրոնային գրքերի շուկայի հարաճուն տեմպերով զարգացումը: 2004 թվականին ԱՄՆ արվեստների ազգային հիմնադրամի կողմից գրքի և ընթերցանության ոլորտի վերաբերյալ անցկացված «Կարդալ, թե՛ չկարդալ» ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, թե որքան է վտանգված գեղարվեստական գրքի ընթերցանությունը: Վիճակը համեմատելով նախընթաց ընդամենը 10-20 տարիների հետ ուսումնասիրողները եզրակացնում էին, որ երիտասարդ տարիքի ամերիկացիներն ավելի պակաս ժամանակ են հատկացնում ընթերցանությանը, ընթերցողական հմտությունները կորսվում են և այն կհանգեցնի լուրջ քաղաքացիական, սոցիալական, մշակութային և տնտեսական հետևանքների:² 2016-ի ապրիլին ամերիկյան Փյու հետազոտական կենտրոնի

¹Jeffrey R. Di Leo, "The Cult of the Book-and Why It Must End," Chronicle of Higher Education, September 26, 2010. <http://www.chronicle.com/article/from-book-to-byte/124566>, Accessed Feb.15, 2017.

²To Read or Not To Read ; A Question of National Consequence, Research report #47, November 2007, Office of Research & Analysis, National Endowment for the Arts. <https://www.arts.gov/sites/default/files/ToRead.pdf>

կողմից անցկացված հարցումը ցույց է տվել, որ ամերիկյան գրադարանների մոտ 90%-ը ընթերցողներին նաև էլեկտրոնային գրքեր է առաջարկում:³ 2013-ին Մեծ Բրիտանիայի 8-16 տարեկան 34,910 սովորողների շրջանում անցկացված հետազոտության համաձայն նրանց 39%-ը ամենօրյա ընթերցանության համար էլեկտրոնային սարքեր են օգտագործում, և միայն 28%-ն է ամեն օր տպագիր նյութերից օգտվում: Հարցվածներից նրանք, ովքեր էլեկտրոնային տեքստեր են կարդում, երեք անգամ ավելի պակաս են նշել, որ հաճույք են ստանում ընթերցանությունից և 30%-ով ավելի պակաս են սիրելի գիրք վկայակոչել:⁴ Մյուս կողմից՝ ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ գրադարաններում գրանցված ընթերցողներն ավելի հաճախ են օգտվում թվային սարքերից, քան նրանք, ովքեր չեն օգտվում գրադարաններից:

20-րդ դարի երկրորդ կեսին քաղաքակրթական մի նոր հեղափոխություն տեղի ունեցավ: 1962 թ. Մարշալ Մաքլուենի «Գուտենբերգի գալակտիկան. Տպագիր դարաշրջանի մարդու արարչագործությունը» գրքի⁵ հրապարակվելուց ի վեր տպագիր գրքի դարաշրջանի ավարտի մասին քննարկումները չեն դադարում: Ժամանակակից աշխարհում համացանցը և թվային տեխնոլոգիաները արմատապես փոխել են տեղեկատվության ոչ միայն տարածումը, այլև տեքստային բովանդակության թղթային և թվային տարբերակների ընկալման եղանակը: Փոխվել են ընթերցանության բնույթը և ընթերցողը: Ակնհայտ է, որ թվային սարքերից օգտվել են նախընտրում նոր, երիտասարդ սերնդի ընթերցողները, իսկ ավագ սերունդը դեռևս նախապատվությունը տալիս է թղթին: Նման պատկեր է դիտվում ամբողջ աշխարհում: Վերջին երկու տասնամյակում հարյուրավոր, եթե ոչ հազարավոր գիտական հոդվածներ և բազմաթիվ գրքեր են գրվել այս թեմայով, որոնցում համեմատության մեջ են դրվում և մատնանշվում ավանդական թղթային գրքի և էլեկտրոնային գրքի առավելությունները:⁶ Թղթից կարդալու կողմնակիցները նշում են ավանդական գրքի պարզությունը, հարմարությունը, գրքի հետ ոչ միայն աչքերով, հայացքով, այլև ֆիզիկական շփման, թղթի ֆակտուրան զգալու, էջերը թերթելու, գրքի հոտը, նրա շունչը զգալու կարևորությունը: Այստեղ, անշուշտ, դեր ունեն նաև ավանդույթի

³ Horrigan, John, Libraries 2016: Trends in visiting public libraries have staidied, and many Americans have high expectations for what their local libraries should offer, Տե՛ս <http://www.pewinternet.org/2016/09/09/libraries-2016/>

⁴Reading Literature Makes Us Smarter and Nicer. From the Brilliant Report at: <http://ideas.time.com/2013/06/03/why-we-should-read-literature/print/> accessed on Feb.15, 2017:

⁵McLuhan Marshall, The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man, Toronto, University of Toronto Press, 1962, 292p.

⁶Grant Peggy, Reading Digital vs Reading Paper: New Challenges. Տե՛ս <https://www.clarity-innovations.com/blog/pgrant/reading-digital-vs-reading-paper-new-challenges>, accessed on Feb.15, 2017; Vandendorpe Christian, “Some Considerations about the Future of Reading” /Digital Studies, Vol 2, No 2 (2011).

ուժը և նուստալգիան: Գրքի հետ գրեթե երկուհազարամյա շփման արդյունքում մարդը կապվել է գրքին, և գիրքը մարդեղենացվել է:

Իրենց հերթին, էլեկտրոնային գրքերը նախընտրողները մատնանշում են այդ սարքերի և թվային բովանդակության ու տեքստերի հետ աշխատանքի արագությունը, նյութի փնտրելիությունը, կես գրքաչափ սարքի մեջ մի ամբողջ գրադարան ունենալու հնարավորությունը: Թվային գրքերի ընթերցանությունը հիպերտեքստային կապերի շնորհիվ ընթերցման նոր որակներ է ավելացնում: Եթե թղթային գրքի ընթերցանության ժամանակ ընթերցողի միակ օգնականը նրա խելքը, իմացությունը և երևակայությունն են, ապա էլեկտրոնային գիրք կարդալիս ընթերցողը կարող է լրացուցիչ նյութեր ներգրավել համացանցից: Օրինակ՝ եկեք միասին «թերթենք» Րաֆֆու «Սամվել» վեպի թվային տարբերակը: Վեպն սկսվում է «Երկու սուրհանդակներ» գլխով, որտեղ սուրհանդակները շտապում են Մամիկոնյանների Ողական ամրոցը: Հիպերտեքստային կապերի շնորհիվ կարելի է զուգահեռ տեղեկանալ Մամիկոնյան իշխանական տոհմի մասին, իմանալ Ողական ամրոցի տեղը, քարտեզի վրա հետևել, թե որ ճանապարհով Հայաստան արշավեց Շապուհը և այլն:

Շուկայում հայտնվելու առաջին տարիներին շատերը գրում էին էլեկտրոնային գրքերի՝ տեսողության վրա բացասական ազդեցության մասին, որը տեխնոլոգիական զարգացումների շնորհիվ այսօր, կարծես թե, հաղթահարված է: Այնուամենայնիվ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ քնելուց առաջ էլեկտրոնային ընթերցիչներով կարդալը նվազեցնում է մելատոնինի արտադրությունը, մի հորմոն, որը մարդու մարմինը նախապատրաստում է քնելու: Մյուս կողմից՝ էլեկտրոնային ընթերցիչներով կարդալու ժամանակ տեքստի և տառերի մեծությունը կարգավորելու (մեծացնելու, փոքրացնելու) հնարավորությունն օգնում է դիսլեքսիայով⁷ մարդկանց բարելավել ընթերցողական ունակությունները⁸:

Ժամանակակից ճանաչված ռուս նեյրոլինգվիստ Տատյանա Չեռնիզովսկայան 12 կետով ներկայացրել է գրքի, ընթերցանության և ինտելեկտի վրա համացանցի ու տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը⁹: Դրանց մի մասին արդեն անդրադարձանք վերևում: Չեռնիզովսկայայի դիտարկումներից կարելի է առանձնացնել ևս մի քանիսը: Ըստ նրա՝ ժամանակակից մարդն ավելի ու ավելի է կախման մեջ ընկնում տեղեկույթի արտաքին կրիչներից: Շատ առաջնային անհրա-

⁷ Դիսլեքսիան սովորելու կամ կարդալու դժվարություն կամ խանգարում ունենալն է, որը բնութագրվում է կարդալու դժվարությամբ:

⁸ Տե՛ս <http://www.cbsnews.com/news/kindle-nook-e-reader-books-the-best-way-to-read/>

⁹ Տե՛ս 12 разоблачающих цитат нейролингвиста Татьяны Черниговской о книгах, чтении и интеллекте.

Link: <https://goo.gl/LgVDnR>

Ժեշտ տեղեկություններ մենք կամավոր հանձնում ենք համակարգչային սարքերին և այլևս չենք մտապահում դրանք: Միշտ հույսներս դնում ենք նրա վրա, որ երբ էլ դրանք պետք գան, կարող ենք գրպանից կամ պայուսակից դուրս բերել բջջային հեռախոսը կամ որևէ այլ թվային սարք և գտնել հարկավոր տվյալը: Թեև համացանցը կատարյալ չէ, սակայն որևէ փաստ կամ տեղեկություն ճշտելու համար որոնողական համակարգերը և առաջին հերթին Գուգլը շատ օգտակար են: Սակայն լուրջ հետազոտական աշխատանքի համար ո՛վ կարող է վստահել միայն թվային պաշարներին:

Մեկ ուրիշ դիտարկում, որը ցույց է տալիս, թե որքան են սոցիալական կամ web 2.0 տեխնոլոգիաները ներթափանցել մեր առօրյայի մեջ: Ըստ Չեռնիգովսկայի՝ համացանցն աստիճանաբար ջնջում է հեղինակի և ընթերցողների միջև սահմանները, և ընթերցողները վերածվում են համահեղինակների: Վիքիների և սոցիալական այլ հարթակների լայն տարածումն իրոք համացանցը լցրել է տարատեսակ նյութերով, որոնց հեղինակին կամ հեղինակներին դժվար է առանձնացնել: Համացանցի բնույթն է այդպիսին, որը թույլ է տալիս տարբեր տեղերից կտրել, պատճենել և իրար սոսնձել տարբեր հեղինակների խոսքը, գաղափարները, վերլուծությունները և այլն:

Ստացվում է, որ ժամանակակից մարդը փաստորեն երկու ուղեղ է գործածում: Մեկը մեր սեփականն է՝ բնությունից և Աստծու կողմից մեզ շնորհված, մյուսը՝ արհեստական ուղեղ, որին մարդիկ կամովին փոխանցում են իրենց ուղեղի գործառույթների մի մասը: Ակնհայտ է դառնում, որ մենք ուղեղի մտապահելու գործառույթը հանձնել ենք թվային սարքերին և **առայժմ** մեզ ենք վերապահում քննադատական մտածողության և վերլուծության գործառույթները: Մարդկային ուղեղը զարգացման երկարատև ճանապարհ է անցել: Այն հղկվել, հարստացել և ձևավորվել է մարդկության անցած միլիոնավոր տարիների ընթացքում: Ուստի մարդու ուղեղին ժամանակ է պետք հարմարվելու համար քաղաքակրթության վերջին մի քանի տասնամյակների բերած փոփոխություններին: Արդյո՞ք մարդն ի վիճակի է կարճ ժամանակում վերափոխել այն, ինչը միլիոնավոր տարիների աստիճանական զարգացման արդյունք է: Ինչո՞ւ ենք մենք թերահավատությամբ վերաբերվում ինքներս մեզ և ավելի ու ավելի կախման մեջ հայտնվում տեխնոլոգիական սարքերից:

Տարբեր խմբերի ընթերցողական վարքագիծն ուսումնասիրելով՝ մեդիա մասնագետները, սոցիոլոգներն ու հոգեբաններն ուշագրավ եզրահանգման են եկել: Պարզվում է, որ թվային ընթերցող սարքերի միջոցով ընթերցանությունը և ավանդական թղթային կրիչներից ընթերցումը տարբեր կերպ են ընկալվում և յուրացվում

ընթերցողների կողմից: Նման կապի առկայությունն են մատնանշում մի շարք հետազոտողներ (Աննա Մանգեն, Նորվեգիա, Դանա Բադուլեսկու¹⁰, Ռումինիա, Նիկոլաս Կար և Մարիաննա Վուլֆ, ԱՄՆ)¹¹:

Ամերիկացի լրագրող և էսսեիստ Սվեն Բիրկերտսն իր «Գուտենբերգի էլեգիաներ. ընթերցանության ճակատագիրը էլեկտրոնային դարաշրջանում»¹² գրքում ի թիվս բազմաթիվ այլ հարցերի անդրադառնում է նաև դանդաղ կամ այսպես կոչված, խորքային ընթերցանության հարցերին: Թեև թվային միջավայրը մեծապես ազդել և շարունակում է ազդել ավանդական գրքի և գրադարանային գործի վրա, դժվար է պատկերացնել ընթերցողի խորասուզումը էլեկտրոնային տեքստերի մեջ, քանի որ տեղեկատվության նոր կրիչները նոր արագություն և տեմպ են պահանջում: Մինչդեռ բարդ գեղարվեստական տեքստեր կարդալիս ընթերցողը հեղինակից ոչ պակաս իմացություն և գիտելիքներ պիտի ունենա արծարծված թեմայի, խնդրի կամ իրողության վերաբերյալ: Խորքային ընթերցանությունը խաղ ու պար չէ, այլ երբեմն տքնություն է պահանջում, որ կարողանաս «խորասուզվել, բանալ գաղտնիքները նոցա» (Ե. Չարենց, «Տաղ՝ ձոնված գրքերին»):

Որպեսզի լավ ընկալենք ընթերցանության նշված կերպափոխությունները, հարկ է նախ հետ գնալ պատմության խորքը՝ այն ժամանակները, երբ դրվում էին ժամանակակից գրքի ձևի և կերպարանքի հիմքերը: Պարզվում է, որ ուղիղ կապ կա տեքստի բովանդակության և ձևի միջև: Ժամանակակից լրագրերի սյունակների չափը և մեծությունը, ժամանակակից գրքի էջի ծավալը (տողերի երկարությունը, էջի չափը) սկիզբ են առել դեռևս պապիրուսի փաթեթների վրա տեքստի գրառման ընդունված չափերից (8-12 սմ, և յուրաքանչյուր տողում մոտավորապես 30 նիշ): Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ մարդկային աչքը առավելագույն արդյունավետությամբ է ընկալում հենց այդ չափերի մեջ մատուցվող տեքստը: Եթե տողերի երկարությունը ավելի երկար է, լրագրային նյութն այլևս ընթեռնելի չէ: Պարզվում է նաև, որ մարդկային աչքը կարդալիս տողերին հետևում է ոչ թե տող առ տող, այլ մի տեսակ փոքր ցատկումներով, ասես սկանավորման եղանակով: Եվ երբ տողերը երկար են, մարդ կորցնում է հայացքը կենտրոնացնելու հատկությունը և շփոթում է տողերը, կորցնում ընթերցանության թելը:

Ի տարբերություն գրքի՝ համացանցային էջերի ընթերցանությունն այլ մեթոդով է: Վեր կայքերը ոչ թե ընթերցվում են, այլ դիտարկվում: Օգտվողները վեր

¹⁰Badulescu, D. (2016). Reading in the digital age. *Philologica Jassyensia*, 12(1), 139-149.

Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1810493806?accountid=172684>

¹¹Տե՛ս Вне фокуса: как меняется чтение в цифровую эпоху:<http://special.theoryandpractice.ru/reading>

¹² Sven Birkerts, *The Gutenberg elegies : the fate of reading in an electronic age*, New York : Fawcett Columbine, c1995.

Էջերը զննում-կարդում-դիտարկում են անգլերեն F տառի նմանողությամբ: Նախ հայացքով անցնում ենք էջի վերևի մասով, ապա փոքր-ինչ ներքև ևս մի անգամ զննում ենք տեքստը, ապա հայացքը վերից վար է իջնում: Առաջիններից մեկն այդ մասին դեռևս 1997-ին գրել է դանիացի ժամանակակից համակարգչային մասնագետ Ջեյքոբ Նիլսենը (Jacob Nielsen): Նա ամերիկյան 79 հեղինակային արտոնագիր ունի, որոնց մեծ մասը վերաբերում է համացանցից օգտվելու հարմարավետության խնդիրների ուսումնասիրությանը: 2008թ-ին արված ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ օգտվողները միջին հաշվով կարդում են կայքէջի տեքստի 20%-ը, և հարցվածները խուսափում են կարդալ ընդարձակ պարբերությունները: Համացանցից օգտվողներն ավելի շուտ տեղեկություններ են քաղում, քան թե կարդում են: Մարդիկ ավելի շուտ բանալի բառեր են որոնում, հայացքով փորձում են գնահատել տեքստը՝ ասես որոշելու՝ արժե կարդալ այն, թե ոչ: Փորձառու օգտվողները որոշ հաջողությունների են հասնում: Նրանք, ովքեր կարողանում են տեքստը կարդալ ոչ թե ձախից աջ, այլ անկյունագծով՝ վերևից ներքև, ասես հայացքով սկանավորում են տեքստերը և ուշադրությունը կենտրոնացնում բանալի բառերի և արտահայտությունների վրա: Առանց նման հմտությունների տիրապետման մարդը չի կարող գլուխ հանել տեղեկատվական հոսքերից: Հարկավոր է արագ գնահատել և որոշել, թե որ նյութերն են առավել օգտակար տվյալ թեման ուսումնասիրելու համար: Իսկ առանց առկա տեքստերի և նյութերի գնահատման և զտման տեղեկատվական հոսքերին անհնար է հետևել:

Ընթերցանության և տեքստի ընկալման վրա համացանցի ազդեցության վերաբերյալ թեժ բանավեճեր սկսվեցին, երբ 2008 թ-ին լրագրող Նիկոլաս Կարը հրապարակեց իր՝ «Արդյոք Գուգլը մեզ չի՞ հիմարացնում» հոդվածը¹³: Կարը խոստովանում է, որ սկսել է դժվարանալ ընդարձակ տեքստեր և պարբերություններ կարդալիս: Նա պատկերավոր համեմատությամբ ինքն իրեն համեմատում է ջրասուզակի հետ, որը նախկինում լողում էր բառերի ծովի խորքերում, իսկ Գուգլի դարաշրջանում ընդամենը սահում է բառերի մակերևույթի վրայով: Հարցում անելով իր գործընկերների շրջանում՝ նա պարզեց, որ շատերը նման դժվարություններ ունեն: Ժամանակին մի քանի ժամ ընթերցելու և ուսումնասիրություն անելու ընդունակ հետազոտողը 2-3 էջ կարդալուց հետո այլևս նախկինի պես չի կարողանում շարունակել ընթերցանությունը:

¹³Carr Nicholas, Is Google Making Us Stupid? What the Internet is doing to our brains //The Atlantic, July/August 2008. Retrieved from: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/>

Թվային և թղթային գրադարանների համեմատական վերլուծություններ անելիս չպետք է աչքաթող անել մի կարևոր հանգամանք ևս: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ խոշոր գիտական գրադարանների գրքային ունեցվածքի միայն մի փոքր մասն է թվայնացված և առցանց հասանելիություն ապահովում: Նույնիսկ աշխարհի ամենաժամանակակից և հարուստ համալսարանները դեռևս ի վիճակի չեն ամբողջությամբ թվայնացնելու իրենց ֆոնդերը: Օրինակ՝ 2016 թ. ԱՄՆ առաջատար համալսարաններից մեկի՝ Մասսաչուսեթսի տեխնոլոգիական համալսարանի կողմից կատարված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ թեև ներկայումս գրադարանի համալրման համար նախատեսվող հատկացումների 90%-ը տրամադրվում է գրքերի և հանդեսների էլեկտրոնային և առցանց բաժանորդագրությանը, սակայն գրադարանային պահոցների, ինչպես նաև համալսարանի հատուկ հավաքածուների և արխիվների ճնշող մեծամասնությունը դեռևս հասանելի է միայն իբրև ֆիզիկական՝ թղթային և ոչ էլեկտրոնային տարբերակով: Համալսարանում պաշտպանված թեզերի միայն 38%-ի թվային տարբերակն է մատչելի: Մենագրությունների միայն 8 տոկոսն է թվայնացված, իսկ արխիվներն ու հատուկ հավաքածուները թվայնացված են ոչ ավել, քան 1 տոկոսի չափով¹⁴: Այնպես որ առնվազն գիտական գրադարանների հավաքածուների մեծ մասը դեռևս հասանելի է միայն թղթային տարբերակով:

Համաձայն հայկական գրադարանների միջազգային չորրորդ համաժողովում (2016, հոկտեմբերի 17-19) Հայաստանի ազգային գրադարանի տնօրեն Տիգրան Զարգարյանի ներկայացրած զեկուցման՝ «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարանում գրանցված է 125,457 անուն հայերեն գիրք, որից թվայնացված է 6,184-ը, որը կազմում է հայ գրքի մոտավորապես 5%-ը:¹⁵

Սակայն վաղ թե ուշ գրադարանների ողջ տպագիր ունեցվածքը կթվայնացվի: Թերևս տպագիր գրքերի որոշ տեսակներ կպահպանվեն (մանուկների համար գրքերը), սակայն գրադարանները կարող են անցնել թվային բովանդակության սպասարկմանը: Քանի որ ամեն ինչ թվայնացված կլինի, ուստի գրադարանները ֆիզիկական տարածք չեն զբաղեցնի կամ ավելի քիչ տարածքի կարիք կունենան: Գրադարանային աշխատողների թիվը զգալիորեն կպակասի: Դրա արդյունքում գրադարանները մեծ գումարների խնայողություն կանեն: Ներկայումս միջին հաշվով գրադարանների բյուջեի մոտ 40 տոկոսը հատկացվում է համալրմանը, մնա-

¹⁴Institute-wide Task Force on the Future of Libraries; Preliminary Report, October 24, 2016. Link --<https://future-of-libraries.mit.edu/sites/default/files/FutureLibraries-PrelimReport-Final.pdf>

¹⁵Զարգարյան Տիգրան, Չորրորդ համաժողով. կատարված աշխատանքերի ամփոփում, Հայկական գրադարանների միջազգային չորրորդ համաժողովի նյութեր: 2016 թ., հոկտեմբերի 17-19: Հայաստան <https://arar.sci.am/dlibra/publication/290005>

ցած գումարի առյուծի բաժինը՝ ավելի քան 50 տոկոսը աշխատավարձի վճարմանը, իսկ մնացածը՝ գրադարանների պահպանության ծախսերին:

Մի՞թե գրադարաններն այլևս անելիք չունեն:

Գրադարանները ստիպված են ընդունել ժամանակակից մարտահրավերները և մրցակցության մեջ մտնել համացանցային հարթակների հետ: Չէ՞ որ գրադարաններն էլ իրենց առավելություններն ունեն: Համացանցային շտեմարանների համեմատ, որոնք շահույթ հետապնդող նախաձեռնություններ են, գրադարանները անվճար են սպասարկում: Գրադարաններն ունեն գիտելիքների հարուստ պաշարներ և հսկայական կուտակած փորձ: Այս հատկանիշները և գրադարանների բարձր հեղինակությունը վստահություն են ներշնչում, և հասարակությունը ցանկանում է պահել և աջակցել գրադարանների զարգացմանը, նրանց աճին: Բացի այդ՝ գրադարանները կարևոր առաքելություն ունեն շարունակական կրթության ապահովման գործում: Եթե վերանան գրադարանները, ապա որտե՞ղ, ո՞ւմ օգնությամբ են հետբուհական շրջանում մասնագետները լրացնելու իրենց գիտելիքները:

Գրադարան հաճախելը և ընթերցանությունը բարեբախտաբար շարունակում են մնալ մարդկանց ամենասիրելի զբաղմունքների շարքում: Նկատվել է, որ այն ընտանիքներում ծնված ուսանողները, որտեղ համեմատաբար ավելի մեծ ընտանեկան գրադարաններ կան, ավելի շատ են կարդում, քան գրադարան չունեցող ընտանիքներում մեծացող ուսանողները¹⁶: 2013 թ. նոյեմբերին Եվրամիության անդամ 20 երկրներում Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից անցկացված «Հատուկ եվրաբարոմետր 399. մշակութային հասանելիություն և մասնակցություն»¹⁷ հարցման համաձայն՝ գիրք կարդալը եվրոպացիների համար երկրորդ կարևոր մշակութային զբաղմունքն է հեռուստացույց դիտելուց հետո: Գրադարան հաճախելն այդ ցանկում զբաղեցնում է 7-րդ հորիզոնականը: Եվրոպացիների 31%-ը առնվազն մեկ անգամ հաճախել է գրադարան, որը 4 տոկոսով նվազ է 2007 թ. համեմատությամբ: Գրադարանների հաճախելիության առումով վիճակն ավելի լավ է Միացյալ Նահանգներում: 2016 թ. ապրիլին Փյու հետազոտական կենտրոնի կազմակերպած ամենամյա հարցման համաձայն՝ 16 և ավելի բարձր տարիքի ամերիկացիների 53%-ը տարվա ընթացքում մի քանի անգամ հաճախել է գրադարան: Նույն հարցման տվյալներով ամերիկացիների միայն 19%-ն է պատասխանել, որ երբեք գրադարան չի հաճախել:

¹⁶ <https://www.arts.gov/sites/default/files/ToRead.pdf>

¹⁷ http://www.internationalpublishers.org/images/annual-reports/2015_online_statistics.pdf

Մինչև 30 տարեկան հարցվածների 47%-ը տարվա ընթացքում էլեկտրոնային գրքեր է կարդացել¹⁸:

Թվայնացումը և նոր տեխնոլոգիաները ձեռնոց են նետել գրադարաններին և ստիպում են փոփոխությունների գնալ: Առաջիկա տարիներին մենք հավանաբար կտեսնենք գրադարանային շատ գործառույթների իրականացումը միայն ու միայն համացանցային հարթակների միջոցով: Մարտահրավերները բազմաթիվ են: Եթե նախկինում ընթերցողը կարող էր ուզած գիրքը կարդալ գրադարանում և իր կարդացածը միայն իրեն էր հայտնի, ապա թվային տեքստեր կարդալիս մարդը հայտնվում է վերահսկողության ներքո: Մարդը կորցնում է իր անձնական կյանքի գաղտնիության ևս մեկ դրսևորում: Ապագայի գրադարանը ոչ այնքան գրքեր է առաջարկելու, որքան կապերի և հաղորդակցության հնարավորություններ: Վաղվա օրը այն գրադարաններինն է, որոնք ավելի մեծ տեղ կհատկացնեն նոր տեխնոլոգիաներին, գրադարանի ավտոմատացմանը համացանցին և սոցիալական հարթակներին, ավելի շատ ծրագրեր կառաջարկեն իրենց օգտատերերին և ընթերցողներին, կներգրավվեն իրենց համայնքային ծրագրերում, գրադարանի տարածքը կծառայեցնեն համայնքային կարիքներին, կթվայնացնեն գրադարանը և վերջապես ավելի ակտիվ ու բանիմաց գրադարանավարներ կունենան: Եվ պետք չէ մտածել, թե թվային դարաշրջանի մարտահրավերները հայաստանյան գրադարաններին անմիջականորեն չեն վերաբերում: Դրանք նաև մեր խնդիրներն են: Եվ որքան շուտ գիտակցենք, այնքան ավելի պատրաստ կլինենք գրադարանային գործի այսօրվա և վաղվա զարգացումներին:

SUMMARY

In the feature article "Print or Digital?" the author, Nerses Hayrapetyan, shares his views on the differences between reading online and reading printed material. He discusses the role libraries, books, and reading in general play in the modern age. What perspectives will we have of traditional libraries in the future? Will libraries disappear or will they be forced to change due to the battle between print and digital reading? What effect will e-books have on the reading environment? The author sees reading print material and reading on electronic devices as two different and parallel methods of acquiring information. He believes that hard copies won't decrease in popularity any time soon and for at least another decade e-books will be forced to coexist with printed books. However, in order to compete and set themselves up for success in the future, libraries must begin changing their strategy to compete with new technologies.

¹⁸Horrigan, John, Libraries 2016, տե՛ս նույն հոդվածում: